Avaruusfyysikko Uno Yxklinten varsojen asialla

Jalka-asentoja voi ja pitää korjata kuukauden ikään mennessä

Uno Yxklinten toimii kengitysseppänä Skoonessa Etelä-Ruotsissa. Hän aloitti sepän työt 90-luvun alussa ja on osallistunut menestyksellä sekä EM- että MM-kisoihin. Lisäksi hän on kiertänyt luennoimassa ympäri Eurooppaa aiheinaan esim. kavion kuormittuminen ja kaviomekaniikka sekä varsojen jalka-asentojen korjaaminen. Hän on ollut Falsterbon kansainvälisten ratsastuskisojen seppä ja luennoinut Englannin kuninkaallisille. Suomessa hän kävi kaksi vuotta sitten pitämässä sepille kurssin varsojen ortopedisesta kengityksestä Kallelan Oriasemalla. Sillä reissulla tuli myös paikattua kolmivuotiaan Ribauden paha kavionhalkeama. Ori ehti Kriteriumiin, jossa kiri upeasti kolmanneksi.

Uno takoo kuumaa rautaa hevosenkengäksi.

Uno Yxklintenin tie kengittäjäksi lienee ainutlaatuinen. Hän on väitellyt tohtoriksi teorettisesta fysiikasta ja opettanut sitä Lundin Yliopistossa. Viime aikoina hän on suuntautunut avaruusfysiikkaan ja laski mm. ruotsalaisastronautti Kristian Fuglesangin avaruusaluksen sijantia matkan eri vaiheissa.

”Tieteellinen työni tapahtuu pääosin tietokoneella. Halusin päästä tekemään jotain käsilläni ja aloitin kengittämisen”, Uno Yxklinten kuvailee sepän uransa alkua.

Uno Yxklinten on kirjoittanut kirjan ”Fölkorrigeringens ABC, vinkelavvikelser hos föl – teori och praktik”, joka on saanut allekirjoittaneen käännöksenä suomalaiseksi nimekseen ”Varsan jalka-asentojen korjauksen ABC, asentovirheiden hoito teoriassa ja käytännössä”.

Kirja on ensimmäinen laatuaan, ja sen tekemisen pontimeksi Yxklinten mainitsee halun innostaa yhä useampia seppiä, eläinlääkäreitä ja kasvattajia auttamaan varsoja, joilla on synnynnäisiä tai kehityksen mukanaan tuomia jalka-asentojen virheitä. Se voisi johtaa tulevaisuudessa siihen, että karkeat asentovirheet saadaan vähenemään, jolloin virheasentojen aiheuttamat rasitusvammat tulevat olemaan hevosten lopettamisen syy yhä harvemmin.

Yxklinten korostaa, että sepät tietävät nykyisin, kuinka paljon voidaan tehdä varsalle, jonka jaloissa on yksi tai useampia asentovirheitä. Kirjan yksi tärkeä tarkoitus on antaa kasvattajalle ja/tai hevosenomistajalle perustietoa, jonka avulla hän osaa päättää, koska varsan jalka-ongelmiin tarvitaan ammattilaisen konsulttiapua. Jotkut voimakkaistakin synnynnäisistä virheasennoista – erityisesti polvissa/kintereissä - korjaantuvat itsestään, mutta tarkkuutta vaaditaan sellaisessakin tapauksessa, koska niiden seurannaisvaikutuksena voi tulla asentovirheitä muihin niveliin.

Yxklinten toteaa, että vanhojen kasvattajien ohje ”päästää varsa emänsä kanssa kesäksi laitumelle, jolloin syksyyn mennessä ovat jalatkin oienneet”, on tuhoisa myytti. Kengittäjästä on masentavaa mennä katsomaan yli 2 kuukauden vanhaa varsaa (yli puolivuotiaista puhumattakaan!), jonka jalka-asennot hänen toivotaan ’fiksaavan’. Siinä vaiheessa korjaaminen on jo likimain mahdotonta. Syynä on mm. se, että varsan kasvuvauhti on niin paljon hidastunut ja kasvurajat sulkeutumassa, etteivät korjaavat toimenpiteet enää kunnolla vaikuta.

Työ on valmis ja varsa päässyt jaloilleen. Nyt alkavat pihtipolvet suoristua.

Korjaustoimenpiteet pitäisi saada valmiiksi 30 – 40 päivän ikään mennessä.

Silloin kun korjaaminen aloitetaan ajoissa, mieluiten jo ensimmäisellä elinviikolla, ovat tulokset hämmästyttävän nopeita. Viisi päivää voi riittää. Mutta Yxklinten tähdentää sekä asiantuntijan että varsan omistajan sitoutumista hoitoprojektiin. Ortopedisiä kenkiä tai tukisiteitä ei saa jättää paikoilleen kuin muutamiksi päiviksi kerrallaan. Etenkin kosteissa oloissa lastat ja muut tuet voivat aiheuttaa ikäviä hiertymävammoja. Ja kenkä estää kavion kasvua, jos se jätetään jalkaan viikoiksi.

Myös varsan liikuttaminen vaatii harkintaa. Varsa tarvitsee liikettä lihasten ja jänteiden vahvistumiseen, mutta liikkuminen voi myös pahentaa nivelen virheasentoa. Kokonaan karsinalepoon joudutaan kuitenkin harvoin, mutta varsan paranemiselle on äärimmäisen tärkeää, ettei se joudu liikkumaan väsyneenä. Sille on annettava mahdollisuus ulkoilla ja välillä käydä karsinassa lepäämässä.

Kirjan teoria-osassa käydään läpi anatomian sanastoa englanniksi/latinaksi. Yxklintenin mielestä termien opetteleminen on kaikille erittäin tarpeellista, koska puhuessamme 'samaa kieltä' asiantuntijoiden kanssa vältymme väärinkäsityksiltä. Suomentajana täytyy todeta, että esim. lihasten ja luiden suomalaiset nimitykset ovat selvästi peräisin edellisiltä vuosisadoilta. Vai mitä sanotte sisäpuoleisesta värttinärannekoukistajalihaksesta?!? Käsitteitä toistetaan niin sitkeästi läpi kirjan, että ne on lähes pakko omaksua.

Mielenkiintoinen teoria kiertyneistä polvista (offset knees)

Uno Yxklinten kirjoitti ystävänsä seppä Björn Bergin kanssa artikkelin yhdensuuntaissiirtymästä eli kiertyneistä etupolvista (offset knees) arvostetun eläinlääketieteellisen julkaisun Equine Veterinary Journalin maaliskuun numeroon.

Artikkelissa he haluavat todistaa, että kiertyneet polvet eivät ole synnynnäinen vika kuten on totuttu ajattelemaan. Heidän mukaansa ne kehittyvät, kun polven virheasento pääsee vaikuttamaan jalan kuormittumiseen. Mielenkiintoinen seikka polvien kiertyneisyydessä on, että sääriluu polven alapuolella siirtyy aina yläpuolista värttinäluuta ulommmaksi (lateraalisesti). Huolimatta siitä, onko lähtökohtana polven taittuminen ulospäin (varus) vai sisäänpäin (valgus).

Kokemustensa perusteella sepät tulivat siihen tulokseen, ettei varsoilla ollut kiertyneitä polvia, kun polven varus tai valgus -jalka-asentojen korjaaminen aloitettiin. Kuitenkin tällaisten varsojen sisaruksilla ja emillä esiintyi polvien kiertyneisyyttä, joten niiden suvussa täytyi olla ominaisuuksia, jotka altistivat polvien kiertyneisyydelle. Kiertyneet polvet aiheuttavat myös alanivelten rotaatiota sisäänpäin ja suppuvarpaisuutta, jolla on taipumus pahentua hevosen ikääntyessä.

Tämä oikea etujalka on tullut ensimmäisenä maaliin Derbyssä 2008. Alkukesästä 2007 Ribaude tarvitsi järeän hevosenkengästä taotun "paikan" haljenneeseen kavioonsa.

Koska hevoset eivät synny polvet kiertyneinä, on riittävän nopealla polven asentovirheen korjaamisella mahdollisuus estää etupolvien kiertyminen kokonaan tai ainakin vähentää sitä. Siksi synnynnäiset varus carpus –varsat (polvi taipunut ulospäin) pitää oikaista välittömästi, jo ensimmäisellä elinviikolla. Ja valgus carpus –varsan (polvi taipunut sisäänpäin) emä pitää tarkastaa. Jos sillä on kiertyneet polvet, on tärkeä saada varsan kavio asettumaan jalan alle polven kiertymisriskin minimoimiseksi.

Mammu Mahlamäki

Asiakas on alimmaisena, kun Uno Yxklinten suorittaa ortopedistä kengitystä varsalle Kallelassa. Pikkuvarsoille rauhoitteissa on riskinsä, ja näin niitä voi välttää.